

ГЕОГРАФСКЕ ОЗНАКЕ ПОРЕКЛА ПОЉОПРИВРЕДНИХ И ПРЕХРАМБЕНИХ ПРОИЗВОДА¹

Мирјана Савић², И. Ђурић²

Резиме. Произвођачи и прерађивачи пољопривредних производа имају интерес да им производи на домаћем, али и на међународном тржишту буду конкурентни, што се може постићи пласирањем висококвалитетних производа, који имају одређена, препознатљива својства. Такви су производи са специфичним карактеристикама географског порекла. Њихова се конкурентност и цена, у односу на конвенционалне производе, значајно повећава.

Већина земаља чланица Европске уније ангажовале су се на стварању услова да се специфичности у пољопривредној производњи и прехранбеној индустрији заштите и да што већи број производа добије ознаку географског порекла.

Европска унија је створила фонд који усмерава финансијска средства заинтересованим за промоцију пољопривредних и прехранбених производа са ознакама географског порекла.

Већина најпознатијих производа, који имају све услове за стицање географског порекла у Србији, није регистрована па не подлеже правној заштити.

---

¹ Рад је део истраживања на пројектима Министарства науке и заштите животне средине (МНЗЖС) Републике Србије под називом: “Стандардизација технолошког поступка традиционалне производње голијског сира применом аутохтоних бактерија млечне киселине у циљу заштите географских ознака“ и ”Мултифункционална пољопривреда и рурални развој у функцији укључења Републике Србије у Европску Унију”.

² Проф. др Мирјана Савић, виши научни сарадник, мр Иван Ђурић, истраживач сарадник, Институт за економику пољопривреде Београд, 11060 Београд, Волгина 15, tel: +381 (0)11-2972-854, e-mail: mirjana_s@mail.iep.bg.ac.yu
e-mail: ivan_dj@mail.iep.bg.ac.yu

У Србији је створена неопходна законска основа да се ефикасно заштите у управном и судском поступку, између осталог, проналазак, робни знак, ауторско дело, дизајн и ознаке географског порекла.

Производи пореклом из Србије прво морају да заштите своје географско порекло према националном законодавству па ако испуњавају и захтеве из Директиве ЕУ 510/06, могу да се пласирају на тржиште Европске уније.

Кључне речи: заштићено географско порекло, Европска унија, стандарди

Увод

Данас се произвођачи у Републици Србији суочавају са великом конкуренцијом конвенционалних производа на домаћем и иностраном тржишту. У великој конкуренцији производа на светском тржишту све је израженији интерес произвођача и прерађивача пољопривредних производа да пласирају што квалитетније производе, нарочито оне који имају специфичне карактеристике географског порекла.

Географске ознаке порекла посебано су значајне за мање развијене земље, јер главнину њиховог извоза чине пољопривредни производи (Виденовић, 2007).

Вредност географске ознаке порекла почива на убеђењу потрошача да производи обележени географском ознаком порекла имају посебна својстава и квалитет. Конкурентност таквих производа се значајно повећава; постижу становиту предност на тржишту у односу на исту врсту производа, који немају такву ознаку.

Иако се чини као помодарство, многе земље чланице ЕУ интензивно раде на стварању услова како би се специфичности у пољопривредној производњи и прехрамбеној индустрији заштитиле и добиле ознаку географског порекла.

Правни оквир географских ознака порекла

Обзиром да је Република Србија своје законодавство у материји интелектуалне својине хармонизовала са међународноправним нормама, посебно са релевантном регулативом Европске уније, створена је неопходна законска основа да се ефикасно заштите у управном и судском поступку, између осталог, проналазак, робни знак, ауторско дело, дизајн, ознаке географског порекла. Скупштина Србије и Црне Горе усвојила је у 2004. нове законе из области интелектуалне својине:

- Закон о жиговима;

- Закон о ознакама географског порекла;
- Закон о ауторском и сродним правима;
- Закон о посебним овлашћењима ради ефикасне заштите права интелектуалне својине.

Ови закони су донети у поступку потпуног усклађивања прописа са захтевима Светске трговинске организације, односно Споразума о трговинским аспектима права интелектуалне својине (TRIPs sporazuma), као једног од кључних споразума на којима почива Светска трговинска организација. Сви закони усклађени су и са одговарајућим међународним конвенцијама којима је приступљено од последње велике ревизије закона из ове материје, која је обављена у периоду од 1995. до 1998. године.

Донети закони су у складу са Међународним уговорима, који су ратификовани у нашој земљи:

- Париска конвенција о заштити индустријске својине;
- Уговор о сарадњи у области патената;
- Споразум о сарадњи и проширењу са ЕПО;
- Мадридски аранжман о међународном регистровању жигова;
- Протокол уз Мадридски аранжман о међународном регистровању жигова;
- Ничански аранжман о међународној класификацији производа и услуга ради регистровања жигова;
- Уговор о жиговном праву;
- Лисабонски аранжман о заштити ознака порекла и њиховом међународном регистровању;
- Универзална конвенција о ауторском праву.

Заштита географског порекла на међународном нивоу прецизирана је Лисабонским и TRIPS споразумом, директивама ЕУ и билатералним споразумима.

Према Закону о географским ознакама порекла Републици Србији географска ознака порекла је право, којим се штите ознаке порекла и географске ознаке производа, које физичка или правна лица производе на одређеном географском подручју.

Ознака порекла је географски назив земље, региона или места којим се означава производ, који из њих потиче. Квалитет и специфична својства тих производа су потпуно или претежно условљени географском средином, која обухвата природне и људске факторе. Производе се, дорађују или прерађују на одређеном ограниченом подручју.

Табела 1. Преглед законских прописа Европске уније и Републике Србије везане за ознаке географског порекла
Table 1 Overview of administrative regulative of EU an Serbia concerning protected geographic origin.

Прописи ЕУ	Делокруг	Прописи у СРЈ, СЦГ, РС
41989A0695 (01) 89/695/ЕЕС	Односи се на измене Конвенције о Европском патенту из 1975. године	Закон о патентима, ("Сл. лист СЦГ", бр. 32/04, 35/04, "Сл. гласник РС", бр. 115/06)
31998L0044 Direktive 98/44(ЕС)	Директива отклања разлике у пакси и прописима држава чланица ЕУ у заштити биотехнолошких поналазаа	Закон о патентима, ("Сл. лист СЦГ", бр. 32/04, 35/04, "Сл. гласник РС", бр. 115/06)
31989L0104 First Concil Direktiva 89/104/ЕЕС	Регулација материјалог жиговног права	Закон о жиговима, ("Сл. лист СЦГ", бр.61/04, "Сл. лист СЦГ", бр.7/05)
Concil regulation (ЕС) N _o 40/94	Успоставља се наднационално право из области права на жиг, успоставља се жиг ЕУ	Закон о жиговима, ("Сл. лист СЦГ", бр.61/04, "Сл. лист СЦГ", бр.7/05)
Concil Regulation (ЕС) N _o 2081/92	Заштита географских и ознака порекла за пољопривредне и прехрамбене производе	Закон о географским ознакама порекла, («Сл. лист СЦГ», бр. 20/2006).
31993L0098 Cocil Direktiva 93/98/ЕЕС	Трајање ауторског и сродних права	Закон о ауторском и сродним правима, ("Сл. лист СЦГ" бр. 61/04)

Извор: Институт за упоредно право и право ЕУ, Београд

Специфична својства могу да настану захваљујући само природним факторима као што су поднебље, земљиште, воде и др. или као резултат начина и поступка производње карактеристичних за одређено географско подручје. Природни фактори су посебно важни у примарној пољопривредној производњи; особине земљишта, квалитет воде и климатски услови имају велики утицај на квалитет одређеног производа. Код неких производа одлучујућу улогу има традиционалан начин производње усавршен у одређеном крају. Природни и људски фактори од значаја су код највећег броја производа, која им, заједно делујући, обезбеђују посебан квалитет (разне врсте алкохолних пића, сиреви итд.).

Географска ознака је географски назив, чија употреба значи да дати производ потиче из одређене земље, региона или места. Географске ознаке порекла употребљавају се за обележавање природних, пољопривредних, занатских и индустријских производа и производа домаће радиности.

Значај признавања географских ознака порекла за Републику Србију

Већина најпознатијих производа, који имају географско порекло у Србији, није регистрована-нема ознаку географског порекла и не подлеже правној заштити. То омогућава страним правним лицима да наше познате производе са географским пореклом региструју као међународне жигове.

Наше пољопривредно-прехранбене производе потребно је заштити због:

- могућности да производ постигне вишу цену и бољу позицију на домаћем и међународном тржишту;
- обезбеђивања препознатљивости заштићеног производа на тржишту;
- директне везе производа с одређеним географским подручјем, која му даје додатну вредност;
- заштите производа од злоупотребе и копирања.

У том циљу намеће се потреба за израдом базе свих пољопривредно-прехранбених производа, који испуњавају услове за заштиту географског порекла. База података ће омогућити сагледавање реалних потенцијала, који постоје у Републици Србији и биће од огромног значаја у изради дугорочне стратегије у циљу подршке произвођачима. Поступак за признавање географског порекла и добијање ознаке порекла покреће се пријавом индивидуалних произвођача, удружења, привредних комора, па и органа власти Заводу за интелектуалну својину.

Искључивост заштите је одређена основним правилом, да географску ознаку порекла могу користити само лица, која су као овлашћени корисници те ознаке уписани у одговарајући регистар код Завода за интелектуалну својину.

Овлашћени корисник географске ознаке порекла може да користи географску ознаку порекла за обележавање производа и да је употребљава и на средствима за паковање, проспектима, каталозима, огласима, упутствима, фактурама и осталим облицима пословне документације.

Овлашћени корисник има право да користи географску ознаку порекла уписом својства овлашћеног корисника у Регистар овлашћених корисника географске ознаке порекла.

Право коришћења географске ознаке порекла је ограничено на пет година од момента уписа у Регистар, али се може, на основу захтева овлашћеног корисника, продужавати под прописаним условима неограничен број пута.

У Заводу за интелектуалну својину до сада су регистрованоа 32 домаћа производа са географском ознаком порекла и то: говеђа ужичка пршута, свињска ужичка пршута,ужичка сланина, сремски кулен,сремска домаћа кобасица,сремска салама, пожаревачка кобасица,ртањски чај, кривовирски качкаваљ, хомољски овчији сир,хомољски козји сир,хомољски крављи сир, банатски ризлинг,јагодинска ружица, вршачко шампион пиво, Косово поље (Amselfeld, Field of the black bird,Champ de merle), косовско вино (Amselfelder), Метохија (Metohy), кладовски кавијар (Caviar of Kladovo), вода Врњци, апатинско јелен пиво, бујановачка минерална вода AQUA НЕВА, пиротски ћилим, Сирогојно, минерална вода Дубока, Бисерно острво (мускат крокан), Књаз Милош, Буковичка бања, Петровска клобаса (Петровачка кобасица), лесковачко роштиљ-месо (за пљескавице и ћевапчиће), ваљевски дуван чварци, Бермет и Футошки купус.

Економски ефекти промета производа са ознаком географског порекла

Производи, који имају ознаку заштићеног географског порекла, већ увелико имају развијено тржиште како у Европи тако и у свету.

Истраживања унутар Европске заједнице су показала да се све већи број потрошаћа при куповини хране одлучује за производе, који носе ознаку географског порекла, иако такви производи постижу већу цену од класичних.

У Европској унији, разлика у цени између производа, који имају ознаку заштићеног географског порекла, и оних, који немају ту ознаку, износи између 10 и 230% (вина). У Француској је та разлика износи око 30% за сиреве и 230% за вина. Дакле, сиреви и млечни производи, који носе ознаку заштићеног географског порекла, имају већу цену од готово 2 еура у односу на друге сличне сиреве без ознаке. Најбољи примери за то је и откупна цена сировог млека за проиводњу сира; у Француској је, током 2002. године, просечна откупна цена млека износила 0,30 еура, док је откупна цена литре млека за производњу чувеног француског сира Беауфорт износила 0,57 еура, односно 90% више. Неки од производа, који имају заштићено географско порекло, а који остварују знатно више цене на тржишту у односу на конкуренцију класичних проиувода исте врсте су свакако:

- Camembert сир - *Camembert de Normandie* у односу на цену свих других Camembert сирева;

- Сир Bri - *Brie de Meaux* и *Brie de Melun* у односу на цену свих других Bri сирева;
- Бивољи моцарела сир - *Mozzarella di Bufala Campana*, који је знатно скупљи у односу на све друге моцарела сиреве.
- Маслац - *Beurre d'Ardenne* и *Beurre Rose de la Marque Nationale Grand Duché de Luxembourg* у односу на цену других маслаца.
- Италијанско маслиново уље – *Toscana*, на тржишту достиже већу цену од готово 20% у односу на цену других маслинових уља.

Добијањем ознаке о заштићеном географском пореклу произвођачи обезбеђују, не само вишу цену свог производа, већ и бољу редистрибуцију додате вредности у ланцу производње од сировине до произвођача. У истраживању, које је спроведено 1999. године у Француској, дошло се до податка да је готово 40% испитаника спремно да плати производ са ознаком географског порекла и до 10% више у односу на друге производе.

Примери из земаља ЕУ показују, да на прави начин успостављен систем заштите географског порекла, неизоставно доноси огромне економске добити. У Француској је укупан промет производа са географском ознаком у 2004. био преко 3,5 милијарди евра, а преко 100.000 људи је запослено само у овој области. Италија на производима са географским пореклом има дупло већи промет, преко 7,8 милијарди евра, и око 400.000 људи је директно или индиректно запослено у производњи производа са географским пореклом. И у другим земљама ЕУ овакав приступ обезбеђења квалитета и брэнда прехранбених производа осигурава развој регије; покретач је економије, а пре свега туризма у одређеном региону, посебно руралних подручја.

У Европској унији, укупан годишњи обрт остварен трговином производима са заштићеним географским пореклом износи око 40 милијарди еура. Поједине земље унутар Европске уније знатно предњаче у трговини овим производима. Француска остварује обрт од око 19 милијарди еура у преко 138.000 предузећа, која се баве што производњом, што трговином овим производима. Од укупног обрта скоро 84% или 16 милијарди еура, се остварује трговином вина и осталим алкохолним пићима. Од укупне количине вина, које се извози из Француске, 85 % носи ознаку заштићеног географског порекла. Остатак укупног обрта од извоза производа са заштићеним географским пореклом, од 16 % или 3 милијарде еура се остварује од других прехранбених производа. Италија остварује обрт од 12 милијарди еура у трговини производима са заштићеним географским пореклом, а Шпанија готово 3,5 милијарди.

Да је Европска унија препознала трговински значај, који имају производи са ознаком заштићеног географског порекла, указује и чињеница да је у оквиру Европске уније створен фонд, који усмерава финансијска средства на подршку промоцији пољопривредних производа са заштићеним географским пореклом. Систем подршке промоцији је намењен, како унутар Европске уније, тако и за промоцију ових производа широм света.

Систем подршке је конципиран на принципу кофинансирања. Европска унија из својих фондова обезбеђује око 50% потребних финансијских средстава, 30% обезбеђује земља чланица и 20% треба да обезбеди професионална организација, која је осмислила читав пројекат промоције.

Систем за подршку промоцији пољопривредних производа са заштићеним географским пореклом одређен је у следећим документима Европске уније:

- **Регулатива бр. 2826/2000 Савета Европске уније.** Ова регулатива се односи на финансијску подршку промоције пољопривредних производа, у оквиру којих се потенцирају производи са заштићеним географским пореклом, унутар ЕУ;
- **Регулатива бр. 1071/1999 Савета Европске уније.** Ова регулатива се односи на примену правила промоције;
- **Регулатива бр. 2702/1999 и регулатива бр. 2879/2000 Савета Европске уније.** Ове регулативе се односе на подршку промоцији у трећим земљама;
- **Регулатива бр. 1257/1999 Савета Европске уније.** Ова регулатива се односи на сектор руралног развоја који подржава произвођаче у настојању да промовишу висококвалитетне производе.

Допринос промоцији производа са географским пореклом, унутар Европске уније, током 2002. године је износио 8,5 милиона еура или 6% укупно издвојених средстава за ову намену. Најбољи резултат је остварен у промоцији француских и белгијских производа са заштићеним географским пореклом, који су након спровођења пројекта подршке, само у Немачкој повећали обрт за 14% и дневну продају за готово 27%. Значајан резултат је остварен и у другим земљама Европске уније.

Допринос промоцији ових производа у земљама ван Европске уније је износио 7,6 милиона еура или 14% од укупно издвојених средстава за промоцију свих пољопривредних производа. Може се закључити да је приоритет дат промоцији пољопривредних производа са заштићеним географским пореклом у земљама ван Европске уније, чиме се у знатној мери подстиче извоз ових производа.

Према подацима на званичном сајту Европске уније у државама чланицама регистрован је 632 производ са географским ознакама порекла (табела 2).

Табела 2. Преглед регистрованих производа са географским ознакама порекла у земљама ЕУ

Table 2 Overview of product with protected geographic origin in EU.

Производи Земља	СМ	ПМ	Р	С	У	СУ	ВПЖ	ПП	З	ОАП	П	ПВ	НПП
Аустрија	-	2	-	6	1	-	3	-	-	-	-	-	-
Белгија	-	2	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-
Данска	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Чешка	-	-	2	-	-	-	2	5	-	-	-	3	-
Грчка	-	-	1	20	26	10	22	1	-	1	-	-	4
Енглеска	8	-	3	12	-	-	1	-	-	1	3	2	-
Финска	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Холандија	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ирска	1	1	1	1	-	-	27	-	-	-	-	-	-
Италија	2	29	-	35	48	2	55	-	2	2	-	-	3
Ирска	1	1	1	1	-	-	-	27	-	-	-	-	-
Кипар	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Луксембург	1	1	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-
Мађарска	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Немачка	3	8	3	4	1	-	3	3	-	-	34	12	-
Низоземска	-	-	-	4	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Пољска	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Португал	27	28	-	13	6	1	21	-	-	10	-	-	-
Словачка	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
Словенија	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Шпанија	13	10	1	20	21	-	33	7	4	-	-	-	-
Шведска	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Укупно по врстама производа	29	83	14	120	107	14	171	48	6	15	10	8	7

Извор: www.europa.eu

СМ-свеже месо; ПМ-прерађено месо; Р-риба; С-сир; У-уље; СУ-стоно уље; ВПЖ-воће, поврће, житарице; ПП-пекарски производи; З-зачини; ОАП-остали анимални производи; П-пиће; ПВ-Пиво; НПП-непрехранбени производи

Европска Унија је усвојила **Директиву ЕУ 510/06**, према којој географско порекло својих производа у Унији могу да заштите и произвођачи из земаља, које нису њене чланице. То значи, да ће производи, уколико успешно испуне захтеве прецизиране у Директиви, имати могућност да користе исте ознаке као и производи из земаља Европске уније. То ће дати изузетну позицију произвођачима да пласирају своје производе на тржишта Европске уније.

Производи из Републике Србије прво морају да заштите своје географско порекло према националном законодавству. Систем сертификације мора осигурати адекватну контролу, која треба да буде идентична контроли на нивоу Европске уније.

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије настоји својим мерама да производи, који буду имали ознаке географског порекла, нађу своје место и на тржишту Европске уније са истим ознакама о заштићеном географском пореклу какве има роба пореклом из земаља чланица Уније, што би значајно допринело повећању њиховог извоза.

Закључак

У циљу постизања адекватне конкурентности домаћих пољопривредних и прехранбених производа на домаћем и страном тржишту потребно је производити висококвалитетне производе, чији је процес производње традиционалан и карактеристичан за одређено поднебље. Тиме се стичу услови за испуњење захтева домаћег и законодавства Европске уније, који регулишу питања везана за регистровање производа са ознаком географског порекла.

Производи са ознаком географског порекла постижу бољу позицију на домаћем и међународном тржишту, вишу цену, постају препознатљиви због директне везе с одређеним географским подручјем, што им даје додатно посебну вредност.

Регистровањем географске ознаке порекла производ стиче правну заштиту од фалсификовања и копирања.

Израдом базе свих пољопривредних-прехранбених производа, који испуњавају улове за заштиту географског порекла, сагледаће се реални потенцијали у Републици Србији. Таква база ће бити значајна основа у изради стратегије подршке произвођачима, који испуњавају услове за регистрацију ознака географског порекла производа.

Литература

1. Concil Direktiva 89/104/EEC
2. Concil Regulation (EC) N_o 2081/92 14 Juli
3. EU support to Promotion of Agricultural Products, Nigel SCOTT December 2005.
4. European Commission, External Trade, Trade Issues:
http://ec.europa.eu/trade/issues/sectoral/intell_property/argu_en.htm
5. Geographical Indications and the challenges for ACP countries, a discussion paper, O'Connor and Company, April 2005.
6. Videnović S, Geografske oznake porekla, 2007. (megatrender.blog.co.yu)
7. Закон о географским ознакама порекла, («Сл. лист СЦГ», бр. 20/2006).
8. Закон о ауторском и сродним правима, («Сл. лист СЦГ» бр. 61/04)
9. Закон о патентима, ("Сл. лист СЦГ", бр. 32/04, 35/04, "Сл. гласник РС", бр. 115/06)
10. Закон о жиговима, ("Сл. лист СЦГ", бр.61/04, "Сл. лист СЦГ", бр.7/05)
11. www.europa.eu
12. www.yupat.sv.gov.yu
13. www.yupat.sv.gov.yu
14. www.paragrafco.co.yu

GEOGRAPHIC INDICATIONS OF ORIGIN OF AGRICULTURAL AND FOOD PRODUCTS

Mirjana Savić, Ivan Đurić
Institute of Agricultural Economics, Belgrade

Summary

Agricultural producers have interest for their products to be more competitive on both, domestic and international market. They can achieve this if they have high quality products, which have specific, well recognized characteristics. Those products are with specific geographical characteristics. Those products have significantly bigger market price and value.

Large number of European countries is involved in creation of preconditions for achieving the sign of protected designation of origin (PDO) for their products.

In Serbia, large numbers of high quality products, which have all necessary characteristics to get the PDO sign, are not registered, and they are not protected.

There is a low regulative concerning PDO product in Serbia and it also refers to low protection of intellectual rights concerning inventions, trademarks, authorized work, design, and PDO. Products from Serbia should be protected by the low regulative before and then if they satisfy the conditions of EU directives 510/06, then they can be exported to the EU.

Key words: Protected geographic origins, European Union, standards

Author's Address:

Mirjana Savić, Ph.D.
Institute of Agricultural Economics Belgrade
Volgina 15
11060 Belgrade, Serbia
E-mail: mirjana_s@mail.iep.bg.ac.yu
Tel/Fax: +381 11 2972-858